
IVICA MLAĐENović

MODERNA ARHITEKTURA KINE

Uvodni zapis

Tri boravka u Kini u trajanju oko dva meseca, od 2000. do 2002. godine, i to u samo četiri velika grada (Peking, Guangčou, Šenčenu i Čuhaiju), sasvim sigurno nisu dovoljna da bih mogao pouzdanije pisati o modernoj arhitekturi Kine. Istini za volju, posetio sam i više drugih manjih gradova istočno od Beidinga. Neke velike putne relacije prelazio sam automobilom. Prolazio sam usput kroz više većih i manjih gradova čijih imena se više i ne sećam. Ali, gradio sam, malo po malo, svoju predstavu o arhitekturi, danas zaista moćne Kine.

Već kad dođete na aerodrom u Peking (Beijing), ili kada s njega polećete, iznenadiće vas to što neke poletno-sletne piste idu kao mostovi, i preko ulica u gusto naseljenoj blizini aerodroma. Pitate se: kako je tom narodu iznad čijih glava brekću ogromne čelične ptice? Odgovoriću vam: Kinezi su beskrajno strpljiv i trpljiv narod. Taj aerodromski narod zna da će kad-tad biti uklonjeni mostovi-piste! I da će mu biti bolje, potom...

Moj prvi susret s kineskom doskorašnjom arhitekturom, od 1945. do kraja prošlog veka, počivao je na neverovatnom saznanju: prozori u većini nižih, viših ili visokih stambenih zgrada i tornjeva (ne samo u predgrađima velikih gradova), prosto su okovani gustim čeličnim rešetkama. Valjda, zaštita od provalnika! Pitate se: zašto Kinezi štite stanove i na desetom, dvadesetom ili tridesetom spratu? Lopov se do te visine ne može uspenirati! Sve je to nerazumljivije

kad se zna da se lopovima crno piše ako budu uhvaćeni. Stvaram zaključak: to je pitanje shvatanja predostrožnosti. Na kineski način. Da budem malčice i na strani zaštitnika: lopov se može spustiti do svakog stana, na bilo kom spratu, koristeći konopac koji je privezan na krovu!

Kina se nikada nije bojala paradoksa, ona je na njima gradila i gradi bolju budućnost neumoljivom brzinom. Neki novi, sasvim bizarni primeri pokazaće kinesko razumevanje problema u arhitekturi.

Dokora su fasade gotovo svih stambenih višespratnica širom Kine (izgrađenih pre devedesetih) bile unakažene ugradnjom stotina hiljada ružnih klima-uređaja. Stanarima je bilo sasvim nevažno gde će postaviti svoj neophodan klima-uređaj. Građani su kupovali najjeftinije uređaje... koji bi se posle godinu-dve pretvarali u zarđalu gvožđuriju. Kiše bi spirale koroziju, pa su po fasadama ostajale trajne mrlje. Vlast i arhitekti su, po svoj prilici, odlučili da se zabrani postavljanje fasadnih klima-uređaja kako kom stanaru odgovara. Danas, na stambenim višespratnicama predviđaju se mesta na kojima se mogu postavljati ovi uređaji. To su male konzolne ploče koje s prednje strane imaju zaštitni zidić. Verujem da je definisana i veličina (s minimalnim kvalitetom) svakog uređaja koji se postavlja na konzolu.

Korbizijanski koncept planiranja naselja, s usamljenim tornjevima i višespratnicama (koje liče na mamutske nasatice postavljene konzerve od sardina), našao je plodno tlo u Kini. Sve do sredine devedesetih taj koncept je dosledno poštovan. Ali, kao da su se savremeni kineski arhitekti uplašili prevaziđenog internacionalnog stila, pa već desetak godina slede nove internacionalne trendove. Stambeni blokovi su počeli zmijasto da se uvijaju, propinju, spuštaju, pa i pokoravaju uslovima terena.

Nevešti sledbenici Le Korbizijea decenijama su prizemlja stambenih objekata zatrpavali stanovima. To su činili i kineski arhitekti. Valja podsetiti da je vlada Singapura, još davno, donela odluku da u prizemljima većih stambenih objekata mora biti vidljiva samo konstrukcija. Nema stanova!

Posle uvoda, pisaću o naseljima u Beiđingu i Čuhaiju gde su ostvareni impresivni ekološki rezultati. Bliska graditeljska prošlost konačno je napuštena! Ipak, vid-

ljivo je, rastanak s Korbizijem biće odložen. Koreni su koreni!

Da ne zaboravim, za uređenje partera uz negdašnje stambene blokove nije tražena pomoć arhitekata koji se bave pejzažnom arhitekturom. Sve je bilo pojednostavljeno. Malo parkinga, malo travnjaka, poneko dečije mini-igralište, drvo, neka klupa, kiosk... E, danas Kinezi angažuju “svoje” Kineze, elitne pejzažne arhitekate, iz Amerike, pre svega. Šta sve oni nisu u stanju da smisle! I o tome kasnije...

Varate se ako mislite da se u Kini grade uglavnom socijalni stanovi u višespratnicama, a da se za novostvorene bogataše smišljaju beogradska Dedinja. Stekao sam utisak da Kinezi danas valorizuju pravo svakog čoveka da živi pristojno i udobno. Porodica i bogatih i siromašnih naziva se porodicom. Prijatelji Kinezi su mi govorili: mi zaista mislimo da je nebitno poreklo i grad u kome živi porodica. Kinezi, nema

sumnje, poštuju pre svega navike i radne aktivnosti i sposobnosti onih koji se useljavaju u nove stanove. Gotovo da se ne grade mali stanovi koje mi nazivamo jednosobnim.

Industrija građevinskog materijala i opreme za stanove toliko je napredovala poslednjih godina da se već može govoriti i pisati o tome kako su Kinezi dostigli svetske standarde. Obilazeći tri naselja, izvan trećeg pekinškog saobraćajnog ringa, ustanovio sam da su kineski arhitekti savladali i probleme funkcije stana. Nema tipičnih rešenja, kao: prvo hodnik, pa kuhinja, trpezarija, soba, pa soba, sanitarni blok i tako dalje. Sve bitno... oko hodnika, nekad se podrazumevalo.

Ispisah podosta redaka o stanovanju, a da nijednom rečju nisam isticao brigu Kineza o životu u ekološki sredenoj sredini. O tome ću kasnije.

Naravno, stambena arhitektura je samo deo arhitekture. Kako se u Kini grade škole, zdravstvene ustanove, sportski objekti, poslovni i društveni centri, hoteli, robne kuće i marketi, industrijski objekti, itd, pokušaću da objasnim upravo posle kraja "Uvodnog zapisa".

Savremeni trendovi u arhitekturi Kine

Razvoj novih velikih gradova (Čuhajja, recimo) Kinezi vide, pre svega, u unapređenju urbanističke infrastrukture, saobraćaja na prvom mestu. Od ribarskog sela početkom devedesetih, do grada s milion stanovnika danas, Čuhajju nije bilo lako. Ovaj grad je prolazio i prolazi kroz urbanističku fazu koja je nama Evropljanima neverovatna. Grad je u mreži više saobraćajnica-bulevara koji često imaju i po šest traka u oba smera. Pre četiri godine jedan takav bulevar gradili su prema dobro čuvanom graničnom prelazu u Makau. Oko tog bulevara, u dužini od najmanje pet kilometara, ništa se nije gradilo. Saznao sam naknadno da će se tu, s desne strane bulevara, po projektu čuvenog Kineza iz Singapura Liu Thai Kera, graditi "ekološko" naselje s desetak hiljada stanova. Imam grafički prilog o ovom naselju. Pod navodnike sam stavio reč "ekološko", a evo zbog čega. Liu Thai Ker nije baš mnogo unapredio korbizijanski koncept. Veliki prostor zatrpan je visokim stambenim zgradama u kojima će bar četvrtina stanova, dobrim delom, biti u mraku. Upravo, stvarajući zgrade s gloma-

znim osnovama i procepima između traktova, Singapurac je bio ubeđen da su atrijumi, parterno efektivno rešeni, dovoljni da obezbede ekološko stanovanje.

Nisu, naravno!

U uvodu zapisah da ću o famoznim parterima novih naselja koju reč više dati naknadno. To i činim. U nekoliko višemilionskih gradova posetio sam naselja, svojevrstne tabore, u kojima su kuće na obodima simetričnih ili krivudavih atrijuma. U njima, u atrijumima, čega sve nema... Tu su potoci, jezerca, bazeni, mostovi, šetališta, fontane, klupe, pokrivene pjacete, česme, dečja igrališta, mini-sportski tereni...

Putujući taksijem istočno od Pekinga ka fantastičnim Grobnicama dinastije Čing, udaljenim oko 250 kilometara, nisam ni slutio da ću prolaziti kroz manje gradove i sela koji gotovo obavezno imaju glavnu ulicu širine više od 50 metara. Tom neurbanizovanom "ulicom" dužine od tri do pet kilometara kreću se, i danju i noću, istim intenzitetom i kamioni, i autobusi, i putnička vozila, i volovske ili konjske zaprege, rikše, biciklisti, pešaci, svinje, konji, goveda, ovce, kokoši, guske, ko sve ne! Nikakve ulične signalizacije nema. Ni vertikalne, ni horizontalne. Trotoari su nikakvi, na tvrdoj zemlji, ali i blatu ili kaljuzi kad nadođu kiše ili snegovi, na kartonima sede prodavci svega i svačega. Okolo su trošne barake između kojih je počelo građenje bleštavih kuća u znaku tamo zakasnele postmoderne. Beležim ove redove u nadi da će prestati modernizacija ovih dragulja vernakularne arhitekture.

U Kini, u graditeljskim asocijacijama ili institutima, zaposleni su brojni, uglavnom mlađi, strani arhitekti. Ima ih dosta iz Nemačke. Saznao sam za zanimljiv koncept povodom njihovog angažovanja. Kinezi sa

stranim stručnjacima sklapaju višegodišnje ugovore o saradnji. Ali, ne plaćaju došljake! Platu, najmanje 3.000 dolara mesečno, stranci primaju od banaka ili investitora u svojoj zemlji. Kada počne građenje i prodaja objekata, tim stranim firmama se vraća uložena investicija. Uz dobru kamatu, svakako! Lepo je to što Kinezi svim tim stranim stručnjacima besplatno ustupaju nevelike, uglavnom jednosobne stanove u nevelikim zgradama blizu radnog mesta. Bogatijim strancima ne pada na pamet da tako stanuju. Oni sebi obezbeđuju bolji standard stanovanja.

Podosta redaka sam “potrošio” na stambenu arhitekturu ne objašnjavajući kako izgledaju stanovi u novim zgradama. U Pekingu sam posetio jedno upravo završeno naselje i ušao u stanove koji su bili potpuno opremljeni. Iz marketinških razloga, naravno. Ponajviše, fascinirala su me kupatila. Tu Kinezi ugrađuju vrlo sofisticiranu opremu. Nema većeg stana bez kabine za tuširanje i kade sa svim mogućim uređajima za masažu. Neguje se i svaki nožni prst! U kabinama za tuširanje moguće su brze masaže, takođe. Iz bleštave prokron cevi, uza zid, viri bezbroj malih i velikih prskalica...

Dnevnom boravku i trpezariji posvećuje se posebna pažnja. Visina stambenih prostora nije kao kod nas u “Žeželjevom” sistemu... 242 cm. Uglavnom niski Kinezi uživaju u stanovima visine najmanje 260 cm.

Red je da pišem i o javnim zgradama. Kinezi su od početka devedestih bili opsednuti krovnim površinama. Temena hiljade nakindurenih zgrada ne izgledaju kako su to arhitekti želeli. Te kape na telu zgrada primer su besmisla koje nije privilegija samo Kineza. Pogledajte u Beogradu i na mnogim javnim zgradama sveta, kako tužno izgledaju “nadstrešnice”. Preteći izlaze po nekoliko metara od fasade. To je moda nastala posle propasti postmoderne. Kinezi su u gradnji “kapa” pokušali da budu originalni. I bili su! Čini se da stidljivo i nepretenciozno danas slede pojavu bezrazložnih nadstrešnica...

U Guangčou sam, kao analitičar i kritičar američkog prvonagrađenog projekta za naselje “Povlašćen pogled“, otkrivao slaba ekološka mesta i davao sopstvene predloge-projekte kako da sve bude bolje. Na jednom mestu sam smestio i Zelene tornjeve, i zdravstveni centar, i kulturni centar, i nove škole, i Kineski habitat, i tako dalje, da ne dužim. U Čuhaiju sam desetak paklenih dana i noći proveo u traganju za konceptualnom i idejnom postavkom sasvim nesvagašnjeg hotela s pet zvezdica i sa više od 500 soba. Ne znam šta se dogodilo po mom odlasku iz Kine.

